

Владислава Гордић Петковић

БОЛЕСТ БЕЗ ПРОЗИРНИХ МЕТАФОРА

(Јуриј Жидченко: *О.дељење*, превела с руског Мелина Панаотовић, *Bulevar books*, Нови Сад, 2026)

Сам наслов дебитантског романа Јурија Жидченка сигнализира да ће текст пред нама бити провакација, енигма и изазов, да ће покренути осећања збуњености и радозналости, ентузијазма и ароганције. Реч *О.дељење* (можемо је посматрати и као кованицу) носи у себи знак интерпункције који наговештава да ће трагање за обликом и смислом бити етапни низ контролисаних корекција. Наиме, реч у наслову је тачком неопозиво расцепљена; тачка је као рез или ожиљак чији је задатак да покаже како нема повратка монолитним појмовима и дефинисаним значењима. Или је пак повратак некој новој целини могућ? Тачка у исти мах здружује и распршује сва логична и очекивана значења наратива. Наслов, тако, постаје први интерпретативни изазов, велика замка и привидно невина оптичка варка. И на формалном и на семантичком нивоу, ми

који читамо задужени смо за дешифровање и артикулацију једне графичке интервенције која сугерише да роман *О.дељење* неће бити само повест о пријемном одељењу једне болнице у којој се укрштају судбине тринаесторо медицинских радника и њихових углавном дезоријентисаних и безнадежних пацијената, већ и параболо о искуству које се непрестано дезинтегрише у име што ефикасније потраге за корективима, етичким и спознајним.

На плану оних дословних значења, место радње јесте пријемно одељење велике градске болнице, на којем се ауторов имењак Јуриј после низа животних суноврата (који укључују раскид, селидбу и обавезну кризу идентитета) запошљава као неуролог. „О.дељење” стога означава располућеност, тежак и груб прекид с претходним животом у ком је главни јунак имао неке макар и илузорне константе и ослонце. Наслов наговештава границу између прошлости и будућности, сигнализира раздвајање света у којем секунде одлучују о животу и смрти од рутинске свакодневице која такву драматику не познаје. Наслов повлачи и демаркациону етичку границу у професионалном окружењу, између лекара који с одговорношћу и емпатијом приступају свом послу, и оних који ауторитет здравственог система претварају у оруђе корупције и доминације. Истовремено, наслов је и вапај за дистанцом: *одељивање* постаје начин да се стварност посматра са довољне удаљености како би се разумела трајна нестабилност на којој почива шизофрена структура људске егзистенције.

Преводитељка Мелина Панаотовић у поговору објашњава да је наслов у српском преводу графички обликован управо овако како би већ на први поглед отворио различите могућности интерпретације. Тачка није типографски украс ни произвољна интервенција у простору, већ је конститутивни део поетике романа: тачка је понор у који упада главни јунак, она је временски и просторни бездан у који тону медицина као идеализовани спој експертизе и милосрђа, животи лекара и лечених, метафизичко искуство болести и немогућности доминације над њом. Оно што бисмо сматрали тек једном организационом јединицом болнице прераста у метафору понорног света у којем се непрестано преиспитују границе између тела и духа, професионалне дужности и личне одговорности, живота и смрти.

Јуриј Жидченко пише из свог искуства зато да би га надградио па напустио, кориговао па пригрлио, са свим његовим патњама и ризицима. Готово четврт века он ради као лекар и физиотерапеут, али је по другој, од тог живота (не)одељеној вокацији песник, прозни писац и кантаутор. У најбољем од свих светова, лекарска пракса требало би да буде оно што развија способност препознавања симптома, а књижевност би омогућила њихово превођење у егзистенцијално и поетско искуство. У реалности, након почетка руске инвазије на Украјину Јуриј Жидченко напустио је Санкт Петербург, па се 2023. настанио у Новом Саду. *Одељење* је написао на руском језику за само три месеца, па га премијерно објавио у српском преводу. Неуролог Ачкинази, његов алтер его, будиста је и његово презиме указује да припада јеврејској заједници са Крима, чији су представници следили талмудски јудаизам. Фашисти су их масовно пострељали у децембру четрдесет прве. Окружен траумама наслеђеним и стеченим, смрћу и реанимацијом, породични лекар ком су, по сопственом признању, лама, будистичке праксе и физичка активност помогли да заврши факултет, специјализује се за неуролога, и у роману који образује фрагментирани низ приповедних поглавља и песама описује своје сазревање и своје штедро дељење на разностране личности.

Управо је *интервенција у интервенцији*, искушавање визуелног приступа роману преко његовог наслова, оно што је неопходно да би се разумело свих тринаест јунака овог наратива. Полисемичност наслова који у себи садржи очуђење збуњује стога што се наратив води у оквирима једне организационе јединице у којој сви актери и сви фактори морају бити повезани и усмерени једни на друге како би бар делимично испунили задатак лечења и исцељења. Међутим, ово прозно дело без правог финала (али са дубоким резом у коначност) имаће величанствену завршницу у виду ниске песама које ће показати да се делање на одељењу неће свести само на „плава леђа, беле кругове и црвене крстове” виђене духовним оком приповедача чија се ритмичка проза штедро служи укрштањем телеграфских откуцаја и нечега што је покушај да се забележе дамари и пониште аберације.

Теме болести, старости и смрти расуте су у поглавља о појединцима који образују здравствени систем државног лечења, неумољив и немаран. Техничари, анестезиолози и хирурзи окупљени су на пријемном одељењу као прерано одрасла деца која морају да помогну слабијима и нежнијима од себе и пре него што могу бити душевно способни да поднесу све последице сопственог алтруизма. Ликови су и лекари и пацијенти истовремено: пружају помоћ и обезбеђују експертизу, али

очајнички желе да се њима помогне. За већину болесника којима се Јуриј и његових дванаест апостола посвећују свест о болести једва да постоји. Они су углавном у аутодеструктивном коду: од психофизичких тегоба и страха да ће умрети много је страшније мучење у чељустима тромог система обележеног изнуђеним материјалним мањкавостима и недостатком одговорности. Недостатак основне медицинске опреме прати и недостатак мотивације. У свету посткомунистичке болнице царују поклони и кланови, утицаји и злоупотребе, пороци и аберације: супротстављају им се појединачни, готово очајнички, примери посвећености, алтруизма, неговања, инвестирања.

Књижевна контекстуализација болести, лечења и административних медицинских процедура захтева дуги низ приповедних стратегија, неопходних да се у јаснијој перспективи оцрта психофизичко стање јунакиња и јунака. Та контекстуализација успоставља и хијерархије ауторитета, моћи, одговорности и етике. Брига за себе и друге, нега болесника, приступ оперативним процедурама и протоколима треба да буду део шире друштвене агенде која не укључује само бригу за болесне и немоћне, већ и морално образовање које нас оспособљава за емпатију.

Шта бива кад у првом плану није немоћ болесника, већ емотивно и интелектуално стање лекара? Нема мало књижевних дела која описују одговорност лекара и унутрашњу борбу онога ко је предодређен да исцељује: но ипак, чини се да кошмар болести надилази, по упечатљивости и учесталости, тематске оквири лечења и излечења. Роман Јурија Жидченка није усредсређен само на лечење: Жидченко пише о односима међу лекарима, о њиховим животима и несрећном сплету околности, приказује њихове реакције, разоткрива их кроз дискурс, кроз поступке, кроз однос према потребама пацијената. Главни јунак анализираће све у чему се нашао и подредити своје потребе етичком интересу.

Роман је расточен у телеграфске реченице, које верификују свакодневицу вишеструко маргинализованих: на неурологији завршавају алкохоличари и бескућници, аутодеструктивци, пацијенти и пацијенткиње свих генерација, али не и свих сталежа. Често се говори о томе да је самопредстављање болесних контрадискурзивно, да болесници трагају за редефинисањем себе у оквирима који маргинализују и њихову битку за здравље и њихову немоћ да болест победе. Али то трагање није ништа мање видљиво ни у случају лекара. Функција поетски асоцијативног језика зато и јесте да изваја трауму сваког од описаних јунака, те је текст који делује као хибрид жанрова и као ниска фрагмената органски недељив. Физичка немоћ и телесна патња условљавају изолацију и повлачење у себе јер се искуства боловања не могу пренети другима. Не може се болест описати ни објаснити, али зато неопозиво стигматизује онога ко се носи са њом, те ће ту стигму понети и лекар. Бол, ипак, интензивира осећај света, показује да нас тело ограничава али и открива бескрај могућности да се обликујемо и одредимо према себи и својој околини.

Брига и неговање су, исто тако, део шире друштвене агенде која не укључује само бригу за болеснике већ и морално образовање, на шта је у својим радовима указивала родоначелница етике бриге, Нел Нодингс. Роман Јурија Жидченка је валидација тешког и готово узалудног рада лечења и неговања, рада који је неретко сведен на стално суочавање са поразом жеље, воље и смисла.

О.дељење није роман о болници у уобичајеном смислу, нити само роман о болести. То је роман о етичкој исцрпљености, о одговорности која претходи успеху лечења и опстаје чак и када излечење није могуће. Жидченко приказује медицину не као систем знања, већ као непрекидно искушење људскости. Управо зато његови јунаци нису подељени на лекаре и пацијенте: сви су истовремено и они који покушавају да спасу другог и они којима је потребно спасење. У том споју медицинске егзактности и песничког сапатништва са светом открива се највећа вредност овог романа, и оне тачке у његовом наслову: тачке која све повезује у један Апсолут бриге и самосвести.